

Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й. Кобринського
Львівський національний університет імені Івана Франка
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Міжнародна асоціація франкознавців

ІВАН ФРАНКО. ПОГЛЯД З ХХІ СТОЛІТТЯ

**Матеріали Міжнародної наукової конференції,
присвяченої 160-річчю від дня народження
Івана Франка**

(м. Коломия, 9 вересня 2016 року)

Видавничо-поліграфічне товариство «Вік»
Коломия 2017

УЧАСТЬ І. ФРАНКА У ВИДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ В ГАЛИЧИНІ
ТА ЙОГО ЗВ'ЯЗКИ З НАДДНІПРЯНЩИНОЮ (1881–1887 рр.)

У статті висвітлюються зв'язки І. Франка з українськими діячами Наддніпрянщини та еволюція його ідейних поглядів у 1880-х рр., що відбувалася в напрямку від соціалізму драгоманівського зразка до націонал-демократизму, ідеї всеукраїнської національної єдності (соборності). Особливу увагу звернуто на Франкову видавничу діяльність, зокрема участь у редакції народовського журналу «Зоря» у м. Львові в середині 1880-х рр., що стало можливим при підтримці наддніпрянських діячів, передусім О. Кониського. Соборницькі ідеали І. Франко пристрасно утверджував у тогочасній поезії, а також на прикладі створення власної сім'ї.

Ключові слова: Іван Франко, українська преса, видання, газета, журнал, народовці, соціалісти-радикали, Наддніпрянщина, соборність.

Ключовою проблемою в українській історії ХІХ – початку ХХ ст. було формування модерної національно-політичної свідомості, уявлення про себе як про національну спільноту, націю, що проживала по обидва боки кордону між Російською та Австро-Угорською імперіями. Серед когорти найвидатніших діячів українського руху був Іван Франко – національний ідеолог, письменник, вчений, громадсько-культурний і політичний діяч, що доклав чимало зусиль для утвердження ідеї національної єдності (соборності) України. Сучасний дослідник-франкознавець Я. Грицак навіть порівнював значення І. Франка в модерному українському націотворенні з роллю Петра І у російській історії [27, с. 135]. Життєвий шлях і багатогранна діяльність І. Франка стали предметом ґрунтовного наукового аналізу, але й досі викликають інтерес його внесок у розвиток української преси в Галичині та зв'язки з Наддніпрянщиною, зокрема у 1880-х рр. Це був період значного піднесення в інтелектуальній діяльності Каменяра, що поступово став одним із лідерів українського руху в підавстрійській Галичині, мав тісні зв'язки з наддніпрянськими громадівцями. Обрана тема привертала увагу дослідників, передусім М. Возняка, Я. Грицака, Б. Якимовича та деяких ін. [6; 8; 12; 18; 25; 26 та ін.].

Після невдалих спроб поширення соціалістичних ідей у Галичині під ідейним впливом М. Драгоманова І. Франко спільно з І. Белеєм приступили до видання «літературно-політично-наукового» місячника «Світ (далі – «Світ»)» у Львові [12, с. 203]. І. Франко зробив особливий внесок у видання «Світу» в 1881–1882 рр., за даними франкознавців, написав більше половини усього матеріалу, надрукованого часописом за два роки [4, с. 160]. Редакція «Світу» пропагувала драгоманівські ідеї, виступала проти русофільства (москвофільства) і тодішньої народовської політики. Редакція журналу, за словами І. Франка, хоч і не ставила «остро радикальної програми, але все-таки у многих статтях та віршах вияв радикальний дух». У журналі «рядом з галичанами забирали голос також українці (з Наддніпрянщини. – І. Р.), що швидко окликалися на наші листи» [22, с. 458]. Однак «Світ», що почав виходити 10 січня 1881 р., припинив існування вже у вересні 1882 р. на 21-му номері (тираж – лише 150 примірників) [12, с. 205, 206]. Редакція не отримала очікуваної підтримки з Наддніпрянщини. «З України ні словечка, хоть обіцяно гореми-тереми» [19, с. 370, 371], – писав І. Франко в листі до М. Павлика 20 лютого 1881 р.

Журналу «Світ» судилося продовжити курс народовського часопису «Правда» (виходив у м. Львові з 1867 р.) на поглиблення наддніпрянсько-галицьких контактів, як зауважив М. Возняк, «тут перший раз зійшлися на ґрунті поступових ідей наддніпрянці й наддніпрянці» [8, с. 3]. Серед наддніпрянських діячів співробітниками «Світу» були

М. Драгоманов, О. Кониський, Ф. Вовк, І. Нечуй-Левицький, В. Мова, Б. Грінченко (під псевдонімом Іван Перекотиполе) та деякі ін., друкувалися поезії Т. Шевченка, Єремії Галки (М. Костомарова), П. Куліша [22, с. 458, 459]. Роль посередника між редакцією і наддніпрянськими діячами виконував О. Кониський, листовні контакти якого з І. Белеєм продовжувалися понад десятиліття. Знаходячись у страшній матеріальній скруті, І. Франко разом з І. Белеєм відмовили П. Кулішеві, який під час поїздки до м. Львова на початку 1880-х рр. запропонував спонсорувати «Світ», але за умови перетворення часопису практично в Кулішеве видання [21, с. 296, 297].

Зазнавши невдач у пропаганді «громадівського соціалізму» на сторінках радикальної преси в Галичині кінця 1870-х рр., І. Франко, як відомо, весною 1881 р. був змушений надовго виїхати зі м. Львова до рідних с. Нагуєвичів через фінансові нестатки. На початку 1883 р. він, повернувшись до м. Львова, зблизився з колишніми опонентами, галицькими народовцями. Співпраця І. Франка з народовськими діячами в Галичині в середині 1880-х рр. пояснювалася обоюстороннім інтересом: він отримав можливість творчої реалізації і постійного заробітку у м. Львові, щоб подолати життєву скруту, тоді як народовці намагалися залучити до своїх видань нові талановиті сили [12, с. 203]. І. Франко опинився серед співробітників «Діла» восени 1883 р. за протекцією І. Белея, що увійшов до редакції дещо раніше, був довголітнім редактором часопису (з 1884 р.). Участь І. Франка як молодого перспективного літератора в народовських виданнях виявилася досить успішною. Крім газети «Діло», де він друкувався ще з кінця 1882 р. переважно на політичні та економічні теми (перший твір – оповідання «Цигани» під псевдонімом Мирон), його залучили до літературного журналу «Зоря», що почав виходити у м. Львові з 1880 р. як «письмо літературно-наукове для рускихь родинь» [24, с. 23, 24].

І. Франко не вважав тодішні розходження між народовцями і соціалістами-радикалами антагоністичними, розглядав їх як суперечки всередині одного національного табору. Водночас М. Драгоманов і М. Павлик вважали Франкову працю в народовській пресі «безпринципним опортунізмом». На початку 1885 р. І. Франко розійшовся з редакцією «Діла», своїм єдиним союзником у газеті І. Белеєм, після чого, як і в 1878 р. після першого судового процесу у м. Львові проти радикалів, народовці закрили йому доступ до власних інституцій і видань [12, с. 207–209]. Однак у справу втрутилися діячі київської «Старої громади», від яких галицькі народовці залежали як в інтелектуальному плані, з огляду на постачання їм громадівцями літературної і наукової продукції, так і фінансово. Антиукраїнські репресії за Емським указом 1876 р. звели нанівець організаційні здобутки національного руху в Росії, що спонукало наддніпрянців звернути більшу увагу на Галичину, де в умовах конституційних свобод Австро-Угорщини існували можливості для легальної української діяльності.

Київські громадівці бачили львівський журнал «Зоря» всеукраїнським друкованим органом, не лише Галичини, але й Наддніпрянщини. Перші кроки в напрямку перетворення «Зорі» у всеукраїнське видання були зроблені власником і редактором журналу народовцем О. Партицьким на початку 1880-х рр. До редакції І. Франко увійшов у 1883 р., помістивши в журналі свою повість «Захар Беркут», кілька віршів, оповідань, критичні замітки, що мали успіх у читачів і літературної критики. О. Партицький наприкінці 1884 р. з огляду на своє слабе здоров'я збирався віддати часопис у Франкові руки [4, с. 189]. Наддніпрянські діячі, передусім О. Кониський, наполягали на подальшій участі І. Франка в редакції «Зорі» як талановитого письменника і публіциста, без якого не бачили перспективи успішного видавання журналу. Цю думку підтримував галичанин І. Белей, що відверто писав О. Кониському 26 грудня 1884 р.: «... По-моєму, «старші» народовці зробили Ф(ранк)ови дуже велику кривду... У нас нема здібнішого, живішого і розумнішого робітника, як Ф(ранк)о. Він один міг був повести «Зорю», як слід» [8, с. 24].

О. Кониський особисто познайомився з І. Франком улітку 1884 р. під час свого перебування в Галичині. Між двома діячами невдовзі почалося листування, 13 листів І. Франка до О. Кониського в 1884–1885 рр. опублікував М. Возняк [9]. У своєму листі

11 жовтня 1884 р. І. Франко, поінформувачи про бажання перейняти редагування «Зорі», наголошував, що журнал без підтримки з Наддніпрянщини (хоча б 200 передплатників) не зможе виходити на належному рівні: «... Ми без помочи закордонової України, і то без помочи матеріальної – не зможемо поставити і удержати хоч скільки-небудь людського літературного журналу» [9, № 4, с. 92, 93]. Він скаржився, що галичани «тепер від Росії зовсім відтіяті, ніяке тамошнє виданє до нас не доходить...» [9, № 4, с. 95]. Однак уже з третього Франкового листа до О. Кониського від 6 грудня 1884 р. неодноразово писалося про конфліктну ситуацію навколо журналу, що пояснювалася небажанням народовського провуду допустити до редагування «Зорі» І. Франка, з його соціалістичними поглядами. Галичанин прямо писав у грудні 1884 р., що Товариство ім. Шевченка пустило «в хід всякі фальшиві слухи і інтриги і доведено до того, що ціла справа розбилася, мусіла розбитися» [9, № 4, с. 96].

У свою чергу, О. Кониський від імені наддніпрянських діячів наполегливо закликав І. Франка продовжити співпрацю з народовською редакцією «Зорі». У листі до львівського професора, одного з лідерів місцевих народовців Омеляна Огоновського 28 листопада 1884 р. О. Кониський поставив дві основні умови підтримки видання наддніпрянцями: 1) щоб цензура допускала журнал у Росію; 2) матеріали друкувати літературною українською мовою, не етимологією. «Ще в вересні (1884 р. – І. П.), – писав він, – прийшла була до нас добра звістка, що «Зоря» через недуг в(ельми) п.(оважного) Партицького перейде в руки Франка». Інформація розновсюдилася «по Україні и скрізь ... її привітали радіючи...», ся звістка підохотила доволі людей и на передплату, и до праці» [1, арк. 12, 12 зв.]. Водночас конфліктна ситуація з молодим талановитим літератором І. Франком негативно позначилася на популярності народовських часописів у м. Львові, що за короткий час втратили майже половину своїх передплатників [11, с. 97, 101].

Для пошуку шляхів вирішення конфліктної ситуації І. Франко в середині 1880-х рр. здійснив дві поїздки до м. Києва. У лютому 1885 р. він вперше побував у м. Києві, поїздка сприяла досягненню компромісу молодого діяча із львівськими народовцями за посередництвом наддніпрянських громадівців. Водночас він обговорював із представниками київської «Старої громади» питання про створення власного часопису, але задум реалізувати не вдалося. «Доброї волі я знайшов багато, та спроможности мало» [14, с. 54], – згадував пізніше І. Франко про цю поїздку. У м. Києві з ним спілкувалися О. Кониський, В. Антонович, Т. Рильський, М. Лисенко, М. Ковалевський, Олена Пчілка та ін., він жив у будинку Єлисея та Антоніни Трегубових [2, арк. 27, 28, 29, 31]. Іншим разом І. Франко писав, що на початку 1885 р. перший раз відвідав м. Київ, де обговорювалася «думка видавати за підмогою громади у Львові літературно-наукове письмо...». «Стара» громада дала на його руки 200 рублів, а згодом – ще 100, але, за словами І. Франка, «видання не почалося». На гроші, прислані на видання часопису, І. Франко опублікував працю М. Павлика «Про русько-українські народні читальні» і розпочав видавничу серію «Літературно-наукова бібліотека» [22, с. 462].

На жаль, налагодити видання «літературно-наукового і політичного журналу» «Братство» (перший номер його мав вийти 1 квітня 1885 р.), як і децю раніше «літературно-науково-політичної газети», не вдалося через фінансові труднощі [10, с. 199]. Очевидно, самі обставини спонукали до примирення обох сторін у Галичині: кияни натиснули на І. Франка, щоб він дав згоду співпрацювати з галицькими народовцями, тоді як останні обіцяли не чинити на нього тиск, сміливіше виступати проти місцевих москвофілів [6, с. 60, 65]. Восени 1885 р. І. Франко повернувся до «Зорі», що перейшла у власність Товариства ім. Шевченка, як фактичний редактор (формально ними значилися О. Калитовський, пізніше – О. Борковський). Однак він не відмовився від «думки розпочати й власне видавництво» [14, с. 56]. У листі до О. Кониського 27 вересня 1885 р. І. Франко писав про свою участь у редагуванні «Зорі», в якій мав намір друкувати багато «цікавого для України. Українські праці переважатимуть і в беллетристиці, і в науці». Він звернувся з проханням про допомогу у виданні: «Ви мусите допомогти нас» [9,

№ 5, с. 240]. І. Франко сподівався на взаємодію з галицькими народовцями навколо видання журналу «Зоря», хоч і не відмовився від ідеї заснування власного часопису.

Під час другої поїздки до киян у травні 1886 р. І. Франко мав розмови «про видавання періодичного письма в Галичині, що мало називатися «Поступ», але далі програми в радикальному дусі «не вийшло нічого» [22, с. 462]. 17 вересня 1886 р. І. Франко писав М. Драгоманову про план видання «Поступу», де мало бути якнайменше белетристики, основну частину матеріалу займали б політичні справи. Перед часописом ставилося завдання сприяти піднесенню добробуту селянства, «зав'язання русько-польської організації людової... в інтересі робочого люду» [26, с. 151]. Заснування «Поступу» підтримав відомий наддніпрянський діяч О. Русов, який відверто бажав І. Франку, щоб часопис «переживь більше годівь, якь другі газети, що видавались у Львові зь тьмь же напрямкомъ» (лист із м. Херсона 25 листопада 1886 р.) [7, с. 14]. Ідею створення «всеукраїнського і прогресивного» журналу замість женецької «Громади», що перестала виходити в 1882 р., подав наддніпрянський емігрант М. Драгоманов. Саме він придумав для нього назву «Поступ» і написав програму, з якою пропонував І. Франкові виступити в переговорах із киянами за двох умов: радикальна програма журналу, в дусі київської громадської декларації 1873 р. (федералізм, демократизм, раціоналізм); не мати зв'язку з галицькими народовцями [12, с. 210].

Щоправда, М. Драгоманов через розбіжності між галичанами сумнівався в можливості реалізації видавничого проекту журналу «Поступ» (хоч і зробив правки в надісланому І. Франком восени 1886 р. його чорновому варіанті) [26, с. 151, 152]. «... В малому кружку можливих його («Поступу». – *І. Р.*) сотрудників нема згоди...», – із сарказмом писав він М. Павлику 23 листопада 1886 р. – Помирить Вас, Фр(анка), Терл(ецького), Коц(овського) – труднішче, ніж шість великих держав» [20, с. 122]. На відміну від М. Драгоманова, І. Франко зайняв тоді більш компромісну позицію, намагався притягти свого женецького наставника до співпраці з народовською «Зорею», що уявлялася йому як щось середнє між лінією «націоналістичної» «Правди» і «соціалістичного» «Громадського друга». Компроміс викликав роздратування М. Драгоманова, для якого союз І. Франка із «Зорею» під орудою Київської громади був угодою «огня з водою», що мала штучний характер. Стосунки між двома діячами весною 1886 р. стали вкрай напруженими. Про це, зокрема, свідчить гострота висловлювань у листуванні. М. Драгоманов різко виступив 21 березня 1886 р. проти Франкової співпраці в редакції «Зорі»: «Це гірше, ніж ренегатство, гірше, ніж проституція, це якісь моральний маразм, дивний в такі молоді літа» [15, с. 203].

Нетривала Франкова співпраця в редакції «Зорі» середини 1880-х рр. виявилася досить плідною. І. Франко мав зв'язки з наддніпрянськими літераторами, доклав чимало зусиль для залучення «цінних матеріалів з України», за його словами, зміст журналу «був надзвичайно багатий і різнорідний» [22, с. 436, 438]. Зокрема, в журналі того часу друкувалися твори наддніпрянців А. Свидницького, С. Руданського, М. Комарова, Олени Пчілки О. Кониського, В. Самійленка, Б. Грінченка та ін. Журнал «Зоря» І. Франко назвав «головним літературно-науковим органом ... протягом майже цілих 15 літ усеї соборної Русі-України» [22, с. 432]. Незважаючи на успіхи на редакторській ниві, І. Франко недовго протримався в «Зорі», був змушений покинути журнал у вересні 1886 р. через звинувачення народовської редакції в публікації нібито «неморальних» матеріалів [26, с. 151]. І. Франко згадував, що його «зустріла зовсім несподівано відставка» з редакції журналу «Зоря», «швидко по тім в р. 1887 мене спіткала така сама відставка із редакції «Діла» ... за нотку з некорисною опінією» (думкою. – *І. Р.*) про В. Барвінського, що змусило його надовго «шукати заробітку між поляками...» [22, с. 438].

Розірвавши співпрацю з народовськими виданнями, І. Франко зблизився з польськими часописами, до яких дописував ще від 1879 р., спочатку в Російській імперії, а потім у Галичині. На початку 1887 р. він, недавно оженившись, залишився «зовсім без зарібку і мусів шукати місця при польській газеті, де й вибув десятилітню панщину» [14,

с. 56]. Протягом десяти років (із середини 1887 р.) [22, с. 463] тривала співпраця І. Франка з газетою польських лібералів «Kurjer Lwowski», в якій було надруковано близько 900 його матеріалів. Згодом І. Франко писав про вимушений характер праці в польських виданнях – крім названої газети, в часописах «Prawda», «Głos», «Przegląd tygodniowy», «Kraj» та ін. Він називав це «наймами у сусідів», що припали на період творчого розквіту письменника. Наприкінці 1880-х рр. І. Франко на короткий час був залучений до редакції львівського народо-вського журналу «Правда», відновленого в жовтні 1888 р. у контексті підготовки до польсько-української угоди, «нової ери». У листі до М. Драгоманова вже 7 травня 1889 р. І. Франко відверто зауважив: «З «Правдою» у мене вийшло таке, що я рішивсь остаточно плюнути на неї і не заглядати туди, хіба для полеміки» [5, с. 262].

Ключовою для І. Франка в 1880-х рр. стала ідея національного єднання галичан і наддніпрянських українців, яку він утверджував у своїй творчості, передусім поезії. Він написав ще в 1880 р. вірш «Не пора, не пора, не пора...» (вперше надруковано в збірці «З вершин і низин» 1887 р.), якому судилося стати своєрідним національним гімном. Від цього часу ідея української соборності була однією з центральних у поетичній творчості І. Франка, тоді як у його публіцистичних і наукових творах вона виразно постала значно пізніше, із середини 1890-х рр. [17, с. 321]. І. Франко писав:

*Не пора, не пора, не пора
Москалеві й ляхові служити!
Довершилась Україні кривда стара, –
Нам пора для України жити. [...]
Не пора, не пора, не пора
В рідну хату вносити роздор!
Хай пропаде незгоди проклята мара!
Під України єднаймося прап'ор! [23, с. 150].*

Думку про національне єднання І. Франко пристрасно передав у вірші «Розвивайся ти, високий дубе», написаному в березні 1883 р. Франкова поезія вперше була опублікована в 1893 р., з відомих причин не увійшла до 50-томного збірника його творів, виданого в радянські часи. Письменник із вірою в майбутнє єдиної, неподільної України обабіч р. Збруча писав:

*Встане славна мати Україна
Щаслива і вільна,
Від Кубані аж до Сяну-річки
Одна, нероздільна [3, арк. 42].*

Франкові переконання щодо української соборності та національно-державної самостійності остаточно викристалізувалися під впливом першої російської революції 1905–1907 рр., що так і не виправдала його сподівань на лібералізацію царизму в Російській імперії. Найповніше політична складова ідеї української національної єдності (соборності) була виражена в «Одвертому листі до галицької української молодіж» І. Франка (1905 р.) [18, с. 13].

Водночас Франковий світогляд у досліджуваній період не можна звести до якогось єдиного «ізму». Суперечливість ідейних поглядів І. Франка найбільш виразно виявляється в тому, що він став автором двох популярних українських гімнів, що були написані майже одночасно – революційно-«космополітичного» «Вічного революціонера» (1880 р.), співаного нарівні з «Інтернаціоналом», та національного «Не пора, не пора», написаного на початку 1880-х рр., який виконують поряд із «Ще не вмерла Україна». Подібний дуалізм був властивий для багатьох українських діячів, що намагалися поєднати національну і соціальну ідею, в тому числі для лідера радикальної течії М. Драгоманова [12, с. 238].

«Соборницькі» ідеали І. Франко намагався утвердити на прикладі створення власної сім'ї. «... Це був перший всеукраїнський «соборний» шлюб, що поєднував двох українців по обидва боки австрійсько-російського кордону, – стверджує Я. Грицак. – ... Шлюб мав бути ніби малою моделлю української нації», але на практиці продемонстрував «численні

культурні відмінності й перешкоди, що пролягали на шляху до порозуміння між «західняками» і «східняками» [12, с. 326, 329]. І. Франко познайомився з майбутньою дружиною О. Хоружинською, що була сестрою дружини члена київської громади Є. Трегубова, під час поїздки до м. Києва в 1885 р. «Восени він до неї листуванням присвтався, і сестри – Ан. Трегубова і Ольга – подорожували в кінці 1885-го року до Львова, щоб подивитись нареченого в оточенні його звичайного, буденного життя», – згадував Гнат Житецький у статті «Одруження І. Я. Франка», що мав контакти в м. Києві з І. Франком [16, с. 184]. Характерно, що за порадою, чи варто одружуватися з О. Хоружинською, І. Франко навіть звертався до Олени Пчілки, від якої в березні 1886 р. отримав більш ніж схвальну характеристику нареченої («Ви будете з нею зовсім щасливі», вона «проїнялась ідеєю українства» і т. п.) [10, с. 201].

У травні 1886 р., коли І. Франко вдруге приїхав до м. Києва, за словами Г. Житецького, «не так багато часу гаяв молодий вчений на женихання, як на студювання київських наукових матеріалів» [16, с. 184, 185]. Основним лейтмотивом на урочистому обіді в м. Києві після вінчання І. Франка та О. Хоружинської було національне єднання Галичини з Великою Україною, за свідченням А. Трегубової, видатні українські діячі дивилися «на шлюб галичанина з українкою як на до деякої міри політичний крок». Однак галицьке громадянство досить насторожено сприйняло одруження І. Франка [10, с. 202, 203]. Протягом майже чверті століття І. Франко не бував у м. Києві, проживаючи переважно в столиці Галичини. Востаннє приїжджав до м. Києва весною 1909 р., будучи важко хворий [13, с. 130, 131].

Таким чином, нетривалим було видання І. Франком спільно з майбутнім редактором «Діла» І. Белеєм львівського журналу «Світ» у 1881–1882 рр., що пропагував соціалістичні ідеї, критично ставився до тодішньої народовської політики. Навколо редакції «Світу», поряд з галичанами, об'єдналися наддніпрянські діячі М. Драгоманов, О. Кониський, Ф. Вовк та ін., з якими І. Франко підтримував контакти, послідовно виступав проти русофільства (москвофільства).

Зазнавши невдач у пропаганді соціалізму на галицькому ґрунті, І. Франко в 1883 р. пішов на співпрацю з галицькими народовцями, з якими раніше мав конфліктні стосунки. І. Франко зблизився з народовськими виданнями, увійшов до редакції львівської «Зорі», де доклав чимало зусиль для поглиблення наддніпрянсько-галицьких зв'язків через публікацію творів відомих наддніпрянських авторів. І. Франко навіть збирався очолити редакцію журналу (йому пообіцяв цю посаду попередній редактор народовець О. Партицький), але рішуче проти цього, з огляду на Франкові соціалістичні погляди, виступила більшість народовського проводу в Галичині. Наддніпрянські діячі, передусім О. Кониський, що практично не бачили без І. Франка перспективи видавання часопису на всеукраїнському рівні, наполягли на його подальшій участі в редагуванні «Зорі». Участь І. Франка, як результат компромісу, в редакції журналу середини 1880-х рр. була нетривалою, але досить плідною в творчому плані, завершилася його остаточним виходом із галицьких народовських часописів у 1887 р.

Франковий розрив з народовською пресою в Галичині, по суті, виразно засвідчив зростаючий внутрішній поділ у русько-українському таборі між старшим і молодшим поколіннями українських діячів. Це спонукало місцеву радикальну молодь, одним із лідерів якої був І. Франко, до більш активної самостійної акції, створення в жовтні 1890 р. у м. Львові першої модерної української політичної партії – РУРП (Русько-українська радикальна партія). Загалом 1880-і рр. характеризувалися значною активізацією зв'язків І. Франка, що виступав під гаслом всеукраїнської національної єдності, з українськими діячами з підросійської України. Він мав взаємини не лише з М. Драгомановим та його ідейними послідовниками, як це було раніше, в 1870-х рр., а з ширшим колом громадських діячів, передусім з громадівцями О. Кониським, Є. Трегубовим, Оленою Пчілкою та ін., здійснив дві поїздки до м. Києва в 1885 і 1886 рр. Символом поглиблення наддніпрянсько-галицьких взаємин стало Франкове одруження в 1886 р. з киянкою

О. Хоружинською, що мало уособити духовну і політичну єдність Західної та Східної України. Сімейне життя І. Франка не було позбавлене радостей (народження чотирьох дітей, взаємної підтримки в багатьох громадських справах та ін.), але загалом не виправдало сподівань. За обоюстороннім визнанням, це була катастрофа, розплата за «шлюб без любові, а з доктрини» [12, с. 329, 330]. Прагнення до національного єднання І. Франко пристрасно утверджував у своїй поезії в 1880-х рр.

Джерела та література

1. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. – Ф. 309 НТШ, м. Львів. – Оп. 1. – Спр. 2385 Листи Пастернака І., Пипіна А., Пчілки Олени та ін. до Огоновського Омеляна. 1843–1891 рр. – 78 арк.
2. Львівська національна наукова бібліотека (далі – ЛННБ) ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів. – Ф. 29. – Од. зб. 89 «Зустрічі Франка з наддніпрянськими діячами». Стаття. – 53 арк.
3. ЛННБ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. – Ф. 29. – Од. зб. 187 «Іван Франко як виразник прагнень українського народу до возз'єднання». Стаття. – 51 арк.
4. Возняк М. Велетень думки і праці. Шлях життя і боротьби Івана Франка / Михайло Возняк. – К., 1958. – 404 с.
5. Возняк М. Драгоманов у відновленій «Правді»: З додатком його листів до Ол. Барвінського й Ол. Кониського та й останнього до нього / Михайло Возняк // За сто літ. Матеріали з громадського і літературного життя України ХІХ і початків ХХ століття. – Х.; К., 1930. – Кн. VI. – С. 229–330.
6. Возняк М. Журнальні плани Франка в рр. 1884–86 / Михайло Возняк // Україна. Науковий двохмісячник українознавства. – К., 1927. – Кн. 3. – С. 17–88.
7. Возняк М. З листовних зв'язків Олександра Русова / відбитка із «Студії з поля суспільних наук і статистики» / Михайло Возняк. – Львів, 1938. – Т. V. – 23 с.
8. Возняк М. Ів. Белей і Ол. Кониський. До зв'язків Галичини з Наддніпрянщиною в 80 рр. ХІХ в. / Михайло Возняк. – Львів, 1928. – 45 с.
9. Возняк М. Тринадцять листів Ів. Франка до Ол. Кониського / Михайло Возняк // Життя й революція. – К., 1927. – № 4. – Квітень. – С. 84–98; № 5. – Травень. – С. 233–242.
10. Горбатюк М. Перебування Івана Франка в Києві у 1885, 1886, 1909 роках / Микола Горбатюк // Вісник Львівського університету. Серія філологія. – Львів, 2010. – Вип. 51. – С. 196–210.
11. Грицак Я. «... Дух, що тіло рве до бою...»: Спроба політичного портрета Івана Франка / Ярослав Грицак. – Львів, 1990. – 177 с.
12. Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота (1856–1886) / Ярослав Грицак. – К., 2006. – 632 с.
13. Дорошенко Д. Мої спомини про давнє минуле (1901–1914 рр.) / Дмитро Дорошенко. – К., 2007. – 272 с.
14. Д-р Остап Терлецький. Спомини і матеріали д-ра І. Франка // Записки НТШ. – Львів, 1902. – Т. I, кн. VI. – С. 1–64.
15. Драгоманов М. Листи до Ів. Франка і інших. 1881–1886 / Михайло Драгоманов / видав І. Франко. – Львів, 1906. – 267 с.
16. Іван Франко у спогадах сучасників / упоряд. О. Дей та Н. Корнієнко. – Львів, 1956. – 596 с.
17. Микитчук Н. Ідея української соборності у поетичній спадщині І. Франка / Наталія Микитчук // Україна соборна. Збірник наукових статей / відп. редактор В. Коцур. – Переяслав-Хмельницький, 2005. – Вип. 3. – С. 320–327.
18. Микитчук Н. М. Ідея української соборності у творчій спадщині й діяльності М. Драгоманова та І. Франка: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / Микитчук Наталія Миколаївна. – Дніпропетровськ, 2006. – 20 с.
19. Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895) / зладив М. Павлик. – Т. III (1879–1881). – Чернівці, 1910. – 519 + XI с.
20. Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895) / зладив М. Павлик. – Т. V (1886–1889). – Чернівці, 1912. – 414 + X с.

21. Студинський К. Слідами Куліша / Кирило Студинський // Записки НТШ. – Львів, 1928. – Т. CXLVIII. – С. 241–306.

22. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. / Іван Франко // Збір творів у 50-ти т. / Іван Франко. – К., 1984. – Т. 41. – С. 194–470.

23. Франко І. Україна. II. Национальний гімн («Не пора, не пора, не пора...») / Іван Франко // Франко І. Вибрані твори: В 3-х т. – Т. 1: Поезії, поеми / ред. колегія: Скотний В. та ін.; упор. Шалата М. – Дрогобич, 2004. – 824 с.

24. Шаповал Ю. «Діло» (1880–1939 рр.): поступ української суспільної думки / Юрій Шаповал. – Львів, 1999. – 384 с.

25. Якимович Б. Іван Франко – видавець: Книгознавчі та джерелознавчі аспекти / Богдан Якимович. – Львів, 2006. – 691 с.

26. Якимович Б. Книга, просвіта, нація. Видавнича діяльність Івана Франка у 70–80 роках ХІХ ст. / Богдан Якимович. – Львів, 1996. – 308 с.

27. Hrycak J. Galicja, kuźnia tożsamości / Jarosław Hrycak // Ukraina. Przewodnik Krytyki Politycznej. Z. J. Hrycakiem rozmawia I. Chruślińska / Wstęp A. Michnik. – Gdańsk ; Warszawa, 2009. – S. 108–153. (336 s.).

Igor RAYKIVSKYY
(Ivano-Frankivsk)

IVAN FRANCO CONTRIBUTION TO THE UKRAINIAN MASS MEDIA IN GALICIA AND HIS CONNECTIONS WITH CENTRAL UKRAINE (1881-1887 gg.)

The article covers the connections of Ivan Franko with the leaders of Central Ukraine and the evolution of his ideological views in the 1880s. Close attention is paid to the publishing activity of Ivan Franko, his participation in the editorship of the Lviv magazine "Zorya". Ivan Franko's ideals were passionately affirmed in his poetry, as well as on the example of creating his own family.

Keywords: Ivan Franko, Ukrainian mass media, edition, newspaper, magazine, radical socialists, Central Ukraine.